

«Глас Црногорца» издаван према суштинској потреби (3-4 пута месечно). — Цена: 100 динара, на шест месеци: три франка за Француску; шест франка за све друге земље. Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Montenegro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DE MONTENEGRO

Службени орган Краљевине Црне Горе

Journal Officiel du Royaume de Montenegro

«La Voix de Montenegro» (Jurnal officiel du Montenegro) parait six fois par mois. On s'abonne au Bureau du Journal officiel du Montenegro, à Neuilly-s-Seine, rue Ancelle (France). Prix de l'abonnement pour six mois: pour la France: 3 fr. — pour l'Étranger: 6 fr.

Неји код Париза, 1. јуна 1919.

Neuilly-sur-Seine le 14 Juin 1919.

СЛУЖБЕНИ ДИО

РАСПИС

Позивају се сви стипендисти Кр. Министарства Просвјете, да изјаве до 15. јула ове године, по нов. кал., поднесу Министарству документе о успјеху у науци и свој извјештај о раду до краја школске 1918./19. године.

Документи се имају подијети Кр. Консулатима умјестима гдје их има, иначе непосредно Министарству.

Преглед ће извршити нарочита комисија. Тацима, који не буду удовољили распису, прекинуће се издавање помоћи.

Неји код Париза,
17. (30.) маја 1919.

Заступник Министра Просвјете
и Црвених Послова,
Министар Црне Горе
д-р Перо Ђ. Шоћ

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

Његово Величанство Краљ Господар, пошто је шест дана пробавио у Бенови, допутовао је у Кап-Мартен.

Г. Мило Вујовић, Министар Финансија, отпутовао је 5. ов. мј. у Кап-Мартен код Његова Величанства Краља Господара, и вратио се 9. ов. мј. у Париз.

Председник Кр. Владе, Министар Спољних Послова, Заступник Министра Унутрашњих Послова, г. Јован С. Пламенац, упутио је Његовој Екселенцији Изванредном Посланику и Онуномоћном Министру Русије при Влади Краљевине Црне Горе, г. Л. П. Славичу, следећу ноту.

Неји код Париза, 12. (25.) маја 1919.

Господине Министре,

Историја свијета не памти да је икада између два народа постало такве традиционалне везе и љубави, каква сво преко двије стотине година траје без престанка између двије братске државе Црне Горе и Русије и поред толиких криза у свјетској политици.

Црна Гора је стално гледала у Русији културног и политичког вођу и целокупног словенског свијета. Отуда се да и разумјети тај вјечни савез између Црне Горе и Русије, који је у сва времена био осењиван заједничком крвљу на свијема европским бојитицима, у којима је велики руски народ узимао учешћа. Кад је Русија прије пет година потегла мач за одбрану Словенства, Црна Гора је прва следовала својој заштитници Русији и свим својим животним снагама бачила се је противу заједничког непријатеља.

Црна је Гора у неравној, али крвавој борби пала, а Русија је послужила, не на бојитици, него услед ларазе унутрашње, коју је унио непријатељ, не би ли је бар на тај начин могао побједити. Кад је Русија обавио цри вео унутрашње несп. ке, неизмјерна туга овладала је широм нашега народа. Али ни мој узвишени Суверен, ни Кр. Влада нијесу икада губили наду у васкрс Велике Русије. Нада нас

није преварила. Ми са усхићењем пратимо велике подвиге правих представника Велике Русије, оличене у данашњој Руској Влади, којој стоји на челу Његова Екселенција Адмирал Голчак. Мој Узвишени Суверен, који је у исто вријеме и маршал славе руске војске, благоизволио ми је, а по саслушању Министарског Савјета, наређити да Вам, као представнику Руске Владе, саопштем: Краљевина Црна Гора признаје за право представника Русије једино Владу Његове Екселенције г. Адмирала Голчака, чије се сједиште за сада налази у Омску.

Част ми је Вашој Екселенцији напоменути да и овог пута Црна Гора дијели судбину Русије. Ни право Црне Горе ни Русије није довољно овога пута заштићено пред Конференцијом Мира, ма да су ове двије у овом рату подијеле највеће и најнесрећније жртве за остварење правде и једнакости међу народима свијета. Црногорски народ и његови представници тврдо су вјеровали да ће узаконитом непобитних суверених права Русије бити васпостављена и права Црне Горе, срушљиво показана од стране неких Савезника.

Молим Вашу Екселенцију да сдржај ове ноту изволите саопштити Влади Русије у Омску.

Изволите примити и овом приликом вјерене мог одличног поштована.

Председник Министарског Савјета,
Министар Спољних Послова,
Заступник Министра Унутр. Послова
Ј. С. Пламенац

Одговор Његове Екселенције г. Славичина гласи:

Посланство Русије
код Владе Краљевине Црне Горе,
бр. 27.

Париз, 16. (29.) маја 1919.

Господине Председниче,

Примио сам ноту од 26. ов. мј., бр. 673., и сматрам за своју дужност да извјестим Вашу Екселенцију, да ће руски патриотски акт, којим Његово Величанство Краљ и Црна Гора признају Владу Русије под државом Адмирала Голчака, сматрати као нов доказ чистих веза које од давине спајају наше земље.

Ја ћу доставити Господину Министру Савезу и Врховном Шефу Владе, Адмиралу Голчаку, садржајину савез саопштења, и вјерен сам да ће у овима представника Владе искреност, коју Црна Гора показује овом приликом, увеличати значај овог акта.

Изволите примити Господине Председниче, израз мог високог поштована.

Иславин.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА О ЦРНОЈ ГОРИ

Г. Ronald M' Neill упутио је ових дана питање у енглеском парламенту на државног подсекретара Министарства Спољних Послова: да ли је влада Велике Британије признала Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца?

да ли је тим признањем очувано право црногорског народа, да сам

одлучи о томе, хоће ли или не, ући у ново Краљевство, и под којима би условима ушла Црна Гора, ако би својеволно најавила жељу да уђе у поменуто Краљевство.

Државни подсекретар одговорио је на горња питања:

«Да је влада Велике Британије признала државу Срба, Хрвата и Словенаца, а да питање Црне Горе спада у надлежност Конференције Мира у Паризу.

Из горњег одговора види се то, да је влада Велике Британије само начелно признала државу Срба, Хрвата и Словенаца, као и то, да је питање Црне Горе једино посебно питање које ће Конференција Мира у Паризу имати тек да ријечи; Конференција ће Црној Гори одредити границе исто онако као што одређује границе и свима другим Савезничким државама.

СКАДАР

НАЈВЕЋЕ ИЗДАЈСТВО ОД КОСОВА.

Себичност, завист међу великашима српским доведе су до раздора што је припомогло косовској катастрофи, која је имала за последицу роштво српског народа.

Народ је косовску катастрофу приписао издајству Вука Бранковића, означивши га за највећег издајника у нашој историји.

То је био у четрнаестом вијеку када је због беџа, себичности или пакости појединих великаша пропало Српско Царство. Данаас, пак, србијански великаши на истих разлога, као и великаши из XIV вијека, чине издајство према националној ствари, које је неумјетно најгдије — од Косова до данас. Србија уступа Скадар Арбанији. То издајство чини званична Србија т. ј. Карађорђевићи, Пашић и остали властодршци србијански! Разлози? Ми смо их већ неколико пута навели: дивља мржња Карађорђевића и њихових агената према Црној Гори, њеној династији и свему што је црногорско, и жеља да се потпуно уништи Црна Гора, коју треба лишиати Скадра, да јој не би могао служити као центар политички, економски и културни.

Стари издајници, дунек и разбојник Никола Пашић у свом интервјуу, који је штампан «La Servie» (лист Пашићев) од 24. марта 1919. број 12. вели, између осталог:

«За Арбанију ми желимо да одлуче Лондонске Конференције (1913.) буду одржане, јер оне одговарају начелу: «Балкан Баланицима!» Арбанаси ће бити у могућности да организују и развију сами своју државу у границама које им је одредила поменута Конференција».

Ово исто гледиште усвојили су и делегати Србије на Конференцији Мира, т. ј. трио Пашић-Трумбић-Веселић. Меморандум Србије, предат Конференцији Мира садржаје исте разлоге и скоро исте ријечи које и Пашићев интервју.

Међутим што је одлучила Лондонска Конференција 1913. у погледу Арбаније? То свако зна! Отела је Црној Гори Скадар — за љубав Аустрије!

Одузимање Скадра Црној Гори 1913. спада, по признању свјетског јавног мњења, у бруталности и злочине који су били претеча овом рату и у међународне историјске неправде, које су учињене Црној Гори и читавом српском племену.

Аустрије нема више; Немачка је немоћна; не постоји дакле никаква сметња да се неправда према Црној Гори из 1913. неправда. Велике савезне силе су уосталом показале

намјеру да то учине. Русија, Француска, Енглеска и Италија, међусобним уговором потписаним у Лондону априла 1915., обезбјеђују Црној Гори право на земљиште до Дрина, рачунајући ту Скадар и Медоу. Као Аустрија у 1913. тако сад Србија омета присаједињење Скадра Црној Гори. Ипак између њих двије има једна разлика. Аустрија је била нама непријатељска земља, она је као таква јавно и отворено назвала своје интересе. Званична Србија међутим је наш подлији и опаснији непријатељ и у овом питању од саме Аустрије, јер она на Конференцији Мира претендира да заступа и интересе Црне Горе и њеног народа, пошто је као бајаги Црна Гора присаједињена Србији.

Државне Пашић-Карађорђевићеве Србије у Скадарском питању је дакле јасно и отворено: **Скадар Арбанији! Скадар!** Па знају ли они што је Скадар за Црну Гору и за општу националну ствар!? Знају ли они, да је у Скадру прошлост, садашњост и будућност Црне Горе!? Знају ли они, да је десет хиљада гробова најбољих црногорских синова 1912. и 1913. освештало поново право Црне Горе на Скадар?! Да бегме да знају, те баш због тога хоће и да је лише њега, како би је дакле уништили и потпуно раселили, и како би истовремено изазвали код Арбанаса неповјерење према Црној Гори и убили онај велики претвик који она ужива код њих.

Због овога Пашић-Карађорђевића Србија и чини издајство не само према Црној Гори, него и према општој националној ствари, које је истовремено највеће и најгдије издајство у српској историји од Косова.

Уосталом Србија у скадарском питању шледује поштину Пашића из 1913. год., када је он, по тврђењу г. Ј. Поповића, нашег првог делегата на Лондонској Конференцији 1913., имао с Аустријом тајан споразум о одузимању Скадра Црној Гори. То између осталог доказује и државне србијанског генерала Војовића при оскади Скадра о чем је већ говорено у једном ранијем броју «Гласа Црногорца».

Док су званична Србија и њена делегација на Конференцији Мира против тога да Скадар буде враћен Црној Гори Јанко Спасојевић, Андрија Радовић, и остали издајнички имају тобож «друго државно» у питању Скадра. Јанко је нашео «чланак» у «Вољи Народној», а Андрија је упутио Конференцији Мира нарочит «мемоар» под насловом «Скадарско питање». Ц Јанко и Андрија бране тобож право Југославије на Скадар.

Оба ова тина, т. ј. Јанко и Андрија, припадају «мисији Срба, Хрвата и Словенаца» на Конференцији Мира. Овако бар сами тврде. Они се потписују «члан мисије Срба, Хрвата и Словенаца». Не узлазећи у то, да ли ови два шишова и идкота могушта поистено и паметно радити у тој жалосној мисији, констатујемо то, да збиља Јанко и Андрија припадају мисији као «стручна саветодавна лица». На рачун тога они примљују дневно 150 фр. или укупно са осталим примањима 230 фр. дневно (30 фр. као «посланици» у Београду, а остатак до 230 фр. плата и додаток као чиновници.) Њихови адлатуси, ваљда што су још момчад, Иво Петра Ивановић Вукотића и Р. Бошковић примљују, греоте, пенуних 120 фр. дневно.

* Види «Новина Црногорца» из 1919. год. и меморандум Јова Поповића од 1919. предат Конференцији Мира, у коме се спомињу Црногорци.

ЦРНА ГОРА ПРЕД КОНФЕРЕНЦИЈОМ МИРА

МЕМОРАНДУМ КОЈИ ЈЕ 5. МАРТА ПО Н. ДЕЛЕГАЦИЈА КРАЉЕВИНЕ ЦРНЕ ГОРЕ ПОДНИЈЕЛА ВРХОВНОМ САВЈЕТУ ВЕЛИКИХ СИЛА НА КОНФЕРЕНЦИЈИ МИРА У ПАРИЗУ.

(Сарпетах).

Историска улога Црне Горе у српском народу и на Балкану није се ни у чему промијенила током XIX вијека, пошто и остале земље балканске пазојеваше своју слободу. Мада је најмања, ипак Црна Гора има највише животне снаге. Да би постигла остварење народног идеала, Црна Гора је сама, без помоћи од стране осталих већ ослобођених балканских земаља, ратовала противу Турака године 1835., 1839., 1842., 1853., 1854., 1855., 1858., 1862. и 1876.

Мада је Србија била већ независна, цијело Српство, које још не бјеше ослобођено, сматрало је Црну Гору као Пиемонт. Мада је Србија била простором већа она ипак није била толико омиљена. Разлог томе је то, што Србија није свагда стојала на опште-националном становишту; њена политика је више пута своје посебне интересе претпостављала општим интересима нашег народа, а то се Црној Гори не би могло никад пребацити.

У другој половини XIX вијека Србија једним војено-политичким уговором бијаше везана с Аустроугарском, и, по том уговору, она се имала потпуно дезинтересовати од судбине својих сународника у Аустроугарској.

Да је Црна Гора и у то вријеме уживала највиши углед у Српству, доказује нам то, што у времену пренорода југословенске књижевности најзначајнија дјела бјеху илегири-сана старијом и новијом историјом Црне Горе. Најбољим дјелима, која су данас класична у српској и југословенској књижевности, предмет је из живота црногорског. Пјесник *Горског Вијеница*, ремек-дјело југословенске књижевности, Петар Н. Петровић, владар Црне Горе, стриц данашњег краља, неоспорно је највећи пјесник и мислилац у Југословенству.

Током XIX вијека Црна Гора је наставила своју националну политику. Не само што је она, прва, огласила (1912.) рат који је срушио турску власт у Европи, него она је узела и иницијативу у стварању Балканског савеза.

Она је и у овом рату подијела огромне жртве. Од првога дана стала је уз Србију, без да је претходно поставила никакве услове. Током рата, подијела је 1914. и 1915. неке напоре и исте жртве, које и Србија. Крајем 1915. Црна Гора је, она и нико други, снасла србијанску војску од роштева, одбранивши јој одступницу преко црногорског земљишта. Спасавајући србијанску војску, Црна Гора је наменила жртвовати саму себе.

Званична Србија недоуштеном пропагандом, интригом и клеветом, иде за тим да не само омаловажи него и да у јавној свјетлости прикаже улогу Црне Горе и њене жртве у овом рату. Циљ јој је очигледан: хоће да ослаби ону симпатију коју је Црна Гора од вагда уживала у образованим народима, јер на тај начин она би најлакше могла уништити Црну Гору и опростити се сународника како у националним стварима, тако и у стварима наслеђених српских земаља које досад бјеху под Аустроугарском. — Влада Краљевине Црне Горе је мишљења да због тога треба у једном посебном меморандуму изложити улогу Црне Горе у овом рату.

Како је Црна Гора очувала независност и суверенитет старе српске државе из Средњег Вијека, и како је она уживала потпуну симпатију својих сународника, то је Црна Гора и била, и јесте, правни наследица свих оних земаља српских које у Средњем Вијеку сачињаваху српску државу.

Мада Црна Гора никад није тежила за таквим доминирајућим положајем међу осталим земаљама српским, она ипак има *право онолико право на отаџбину, колико и Србија*. Она би штавише то право у већој мјери заслужила по Србија, кад би се то право мјерило по заслугама и по жртвама, принесеним за националну ствар.

У име Црногораца, Влада Краљевине Црне Горе најодушевљеније поздравља уједињење Србије са свима оним земаљама које су историјски биле с њом везане, или, које из разлога економских, географских, етнографских и етничких, чине с њом једну цијелу, или, које по жељи свога становништва желе да се с њом вежу везама било тјешњим било дабавним.

На петим тим принципима оснивају се и захтјеви Црне Горе. Црна Гора не тражи да анектира ни један дио земљишта, него хоће и жељи да са земаљама, с којима је некада била узаједнички, **успостави своју стару заједничку државу Зету**. Увјерени смо да то тачно одговара жељи становништва у тим крајевима. Тек после тога, народ ће преко својих Уставом предвиђених представника имати да одлучи какав ће бити облик владавине и какви ће бити односи,

у првом реду, са Србијом, а затим са осталим земаљама Југословенским.

Црна Гора није Херцеговину, Боку которску и Скадар са околином.

1. Херцеговина и Бока которска.

У Средњем Вијеку је Херцеговина са Црном Гором, са Боком которском и са Скадром и околином му, сачињавала заједничку државу. Ту заједницу, не само политичку него и природну, уништите Турци кад заузеле Херцеговину коју држаху за пуна четири столећа.

У ствари, Турци су над Херцеговином имали само полу-суверенитет. Правно, господари Херцеговине били су Турци; стварно, било је другачије. Старјенине херцеговачке (војводе, капетане, свештенике) постављали су владари Црне Горе, тадашњи митрополити. Готово у свим ратовима Црногораца против Турака Херцеговци су учествовали на позив Црне Горе.

Црна Гора је неколико пута предузимала да ослободи Херцеговину. Најзначајнији покушаји бјеху: рат од 1862., затим устанак у Херцеговини од 1876. — 77. Тада је и Србија ушла у рат против Турске, али, због неуспјеха, некада је мир, те је Црна Гора за пуно година дана морала сама ратовати, све док Србија није поновно ушла у рат (пошто је и Русија заратила).

Црногорска војска и херцеговачки устаници бјеху тада ослободили цијелу Херцеговину. После славне побједе на Вучјем долу, црногорска је војска пријешла сву Херцеговину и дошла под сами Моштар. На ипак, и мада је цио народ једнодушно жељео да се сједини са Црном Гором, Херцеговину је, на основу Берлинског уговора, окупирао Аустроугарска.

Како Херцеговина, исто је тако и Бока которска, са Црном Гором и Скадром, сачињавала једну државу.

Бока которска је, осим јужног јој дијела, пала под Млетке (Венецију) и остала све до почетка XIX вијека под млетачком влашћу. Од пронасти млетачке (1797.) до Бечког конгреса (1815.) Бока которска је поново чинила државну заједницу са Црном Гором. За све то вријеме Црна је Гора, као савезник, Енглеца и Русије, водила рат противу Наполеона, да би себи очувала Боку. Што јој не могаше отети оружјем ни Наполеон, одузе јој Бечки конгрес. По закључку тога конгреса, а уз интервенцију руског цара, Црна Гора је Боку уступила Аустрији. Тада је Аустрија окупирали покрајину која стварно чини Боку которску, т. ј. сам залив которски. Дана се, под именом Боке которске, подраумијева и оно земљиште коме је сјеверна граница јужно од Будве, а јужна граница Спич, али то је нетачно. То земљиште не може по свом географском положају припадати територији која чини Боко-которски залив. После Бечког конгреса, један дио тог земљишта држали су Црногорци, а други дио, јужни, држали су Турци. У првој половини XIX вијека Црногорци су свој дио морали уступити Аустрији, а онај други дио (Спич и околину) Црногорци су, једнак са Баром, ослободили у рату 1876. — 77. Међутим, чланом 29. члан Берлинског уговора уступа Аустрији Спич и околину. Аустријски делегат на Берлинском Конгресу, барон Хајмерле, овако је образложио окупацију Спича:

Само поседујући Спич, који доминира Баром, моћи ће Аустроугарска олакшати и осигурати свој циљ, а тај је, да назив да припадност и обали Бара остану чисто трговачког карактера.

Данашња Црна Гора чини са Херцеговином и Боком не само једну историјску цијелу, него и у географском погледу, едина са Скадром и околином му, јесу једно и нераздјеливо тијело.

Бока которска, у ствари, није друго по природни залив Црне Горе, од које се она не може дијелити. Црногорско земљиште опколела Боку са три стране. Уосталом, Бока уопште и нема свога земљишта; оно што га има, јесу, у ствари, надине црногорских планина којима су врхови и стране у црногорској граници. На више мјеста, обала Боке которске удаљена је од црногорске границе само два километра у првој линији. У географском погледу, Бока је Црној Гори оно, што коринтски канал Грчкој.

И у економском погледу, Црна Гора чини цијелу са Херцеговином и Боком, јер Црна Гора им је економска позадина (хинтерланд) без које оне не могу опстојати. Доказ овоме јесте то, што се за све вријеме аустријског посједа, ништа није могло ни у Босни ни у Херцеговини економски развити, а то све због

непогодних трговачких уговора који сиречаваху сваки трговачки промет са Црном Гором. Из тог ретог узрока, неколико се половина домова боко-которских, јер њени жителы исељили у туђину. То исељавање није узело већег маха благодарећи аустријским гарнизонима и ратном бродовљу, који омогућаваху понешто трговине; у будуће, пак, Бокељи неће имати ни тај извор.

Тако стоји и са Херцеговином. Ни она не може живјети економски независно од Црне Горе.

Као што већ рекосмо, Црну Гору, Боку которску, Скадар и околину му насељаваше једно и исто српско племе. Етнички, то становништво чини једну цијелу насирани осталих српских племена која се насељили у долинама Мораве, Вардара, Босне и др. Та цијелина је очувала сва своја карактеристична обилежја. Становништво Црне Горе, Херцеговине и Боке которске говори јузином говором српског језика, а у Србији, изузев неколико насеља поријеклом из Црне Горе и Херцеговине, говори се источним говором. У тим крајевима Србије, у Црној Гори и у Херцеговини постоји је чувена народна поезија, сачињена како ни у једном другом међу данашњим народима.

Типи људи у Херцеговини, Црној Гори и Босни которској је исти. Босанац, напријер, већма личи Србијанцу него Херцеговцу.

Исту једнакост видимо и у заједничким обичајима. Тако и народно одијело, које се носи у Босни которској, Херцеговини и Црној Гори, разликује се од одијела које народ носи у другим српским покрајинама, па и од одијела у Босни.

Пети тип, иста прошлост и исти животни услови створили су и исту душу. Психолошки, Херцеговци су ближи Црногорцима него Босанцима. Та веза се показује како у њиховој прошлости тако и у садашњости. Када је 1869. у Босни которској плануо устанак противу Аустрије, Црногорци помагаху своју браћу морално и материјално. Једни се другијема, зададоше страховит пораз Аустријанцима у Кривошијама. Кад Аустрија није више била у стању да оружјем угуши устанак, она умолит руског цара да посредује. Тек на царску интервенцију, а посредством Црне Горе, устаници својевољно прекидоше устанак.

Исто је био случај и 1882., када је пов устанак противу Аустрије окупио у Херцеговини и у Босни которској. И овог пута Црна је Гора помогла устаницима.

Кад је 1908. Аустрија анектирала Босну и Херцеговину, неколико хиљада Херцеговаца избјегло је у Црну Гору, што међутим није био случај код становништва које становаше крај србијанске границе. Неки дио тих избјеглица остаде у Црној Гори, а други се послале амнестије повратили својим домовима.

Та вјерност Херцеговаца и њихове браће према Црној Гори, показала се још боље током овога рата. Чим је букнуо рат, око *четрдесет хиљада* Херцеговаца пребјегло је у Црну Гору. (У Србији је Босне није избјегло ни близу толики број). Наша браћа Херцеговци и Бокељи одмах створише добровољачку бригаду под црногорском заставом. Губитке те бригаде накнадноше нови добровољци поријеклом из истих крајева, који стигаше из Америке.

Јануара 1916., у часу катастрофе Црне Горе, та бригада се је снасла. Како ти добровољци бијашу аустријски држављани, црногорска их је влада за времена повукла с фронта да не би пали шака Аустријанцима....

Кад је та бригада фебруара 1916. стигла на Крф, србијанска влада је митом и интригама покушавала да их наговори да се одреку црногорске заставе и да ступе у србијанску војску. На тај је начин србијанска влада хтјела да спријечи реорганизацију црногорске војске. Али тај подухват србијанске владе није успео. Крај свих препрека, ти добровољци се на солунском фронту борили под црногорском заставом. И најпослије, пошло им је за руком да униште ту јединицу. Већи дио би интерниран на Коринку, заједно са немачким ратним заробљеницима, мада неколико од тих Херцеговаца бијашу одликовани ратним врсом. Ослобођени бјеху само они који изјавише да ће ступити у србијанску војску, а међутим црногорској влади се онемогућавало да располаже тим људима, мада су они били црногорски војници и мада су изрично захтијевали да то и даље остану.

Право Црне Горе да се уједини са Херцеговином признаше су државе које су највише заинтересоване на Балкану.

